

روز شمار جنگ ایران و عراق

۶ آبان ۱۳۶۴ تا ۲۳ آذر ۱۳۶۴

کتاب سی و نهم - جلد ۱

بختین گام به سوی فتح فاو

غلبه بر تردید و کاهش نگرانی های عملیات در منطقه فاو؛
انعطاف در مواضع شورای بهکاری خلیج فارس

حمید رضا فراوانی

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

سرشناسه	فراهانی، حمیدرضا، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور	نخستین گام به سوی فتح فاو/نویسنده حمیدرضا فراهانی.
مشخصات نشر	تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز اسناد دفاع مقدس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۱۰۶۴ ص.
فروست	روزشمار جنگ ایران و عراق؛ کتاب سی و نهم - جلد ۱.
شابک	978-600-5443-55-4: ۲۳۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- گاهشماری
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- فاو
رده بندی کنگره	DSR۱۶۰۲/۴۵۵ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی	۹۵۵/۰۸۲۳۰۲
شماره کتابشناسی ملی	۳۷۴۸۷۵۴

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

روزشمار جنگ ایران و عراق - کتاب سی و نهم، جلد ۱

نخستین گام به سوی فتح فاو

غلبه بر تردیدها و کاهش نگرانی‌های عملیات در منطقه فاو؛ انصاف در مواضع شورای همکاران فلیپ فارسی

نویسنده: حمیدرضا فراهانی ■ ویرایش محتوایی و نظارت علمی: مهدی انصاری

مجری: مدیریت روزشمار جنگ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

همکاران آماده‌سازی: مریم سادات نجفی (صفحه‌آرایی) ■ سجاد نخعی (نمایه) ■ محمد محمدپور (گزینش عکس)

لیتوگرافی: فرآیند گویا ■ چاپ: قلم آذین ■ صحافی: فرد ■ ناظر چاپ: محمد بهروزی

چاپ اول: اسفند ۱۳۹۳ ■ تعداد: ۱۰۰۰ نسخه ■ قیمت: ۲۲،۵۰۰ تومان

ISBN: 978-600-5443-55-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۴۳-۵۵-۴

کلیه حقوق متعلق به مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس است.

نقل از کتاب با ذکر مأخذ مجاز و هرگونه بهره‌برداری دیگر منوط به اجازه کتبی این مرکز می‌باشد.

۱- تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، ساختمان ناشران، طبقه اول، شماره ۴، تلفن: ۶۶۴۸۱۵۳۱

۲- تهران، خیابان انقلاب، خیابان فجر رازی، مجتمع ناشران فجر رازی، انتشارات مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

۳- خرمشهر، جنب مسجد جامع، بازار شهید محمد جهان آرا، شماره ۲۷

فهرست روزشمار

عنوان	صفحه
پیشگفتار	۱۷
مقدمه	۱۹

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
۱۶ آبان ۱۳۶۴	۴۳	۵ آذر ۱۳۶۴	۴۹۵
۱۷ آبان ۱۳۶۴	۶۷	۶ آذر ۱۳۶۴	۵۱۹
۱۸ آبان ۱۳۶۴	۹۱	۷ آذر ۱۳۶۴	۵۴۱
۱۹ آبان ۱۳۶۴	۱۱۱	۸ آذر ۱۳۶۴	۵۶۱
۲۰ آبان ۱۳۶۴	۱۳۵	۹ آذر ۱۳۶۴	۵۷۹
۲۱ آبان ۱۳۶۴	۱۵۹	۱۰ آذر ۱۳۶۴	۵۹۷
۲۲ آبان ۱۳۶۴	۱۸۵	۱۱ آذر ۱۳۶۴	۶۱۵
۲۳ آبان ۱۳۶۴	۲۱۱	۱۲ آذر ۱۳۶۴	۶۳۹
۲۴ آبان ۱۳۶۴	۲۲۷	۱۳ آذر ۱۳۶۴	۶۶۱
۲۵ آبان ۱۳۶۴	۲۴۳	۱۴ آذر ۱۳۶۴	۶۸۱
۲۶ آبان ۱۳۶۴	۲۷۳	۱۵ آذر ۱۳۶۴	۷۰۳
۲۷ آبان ۱۳۶۴	۲۹۵	۱۶ آذر ۱۳۶۴	۷۲۳
۲۸ آبان ۱۳۶۴	۳۲۹	۱۷ آذر ۱۳۶۴	۷۵۴
۲۹ آبان ۱۳۶۴	۳۶۱	۱۸ آذر ۱۳۶۴	۷۸۷
۳۰ آبان ۱۳۶۴	۳۸۳	۱۹ آذر ۱۳۶۴	۸۳۳
۱ آذر ۱۳۶۴	۴۰۱	۲۰ آذر ۱۳۶۴	۸۶۵
۲ آذر ۱۳۶۴	۴۲۷	۲۱ آذر ۱۳۶۴	۸۸۷
۳ آذر ۱۳۶۴	۴۴۵	۲۲ آذر ۱۳۶۴	۹۱۵
۴ آذر ۱۳۶۴	۴۶۵	۲۳ آذر ۱۳۶۴	۹۳۹

عنوان	صفحه
گزارش روزشمار (فشرده اهم مطالب)	۹۶۵
فهرست راهنما (نمایه)	۱۰۱۹

فهرست راهنمای نقشه‌ها

صفحه

عنوان

۶۶۳	وضعیت و موقعیت کارخانه نمک و پایگاه‌های موشکی عراق قبل از عملیات در منطقه فاو
۷۵۵	وضعیت کلی موانع ارتش عراق در منطقه عمومی فاو
۷۹۳	آرایش ارتش عراق قبل از عملیات در منطقه فاو
۷۹۵	منطقه عمومی جزایر ام‌الرصاص و بوارین - محدوده عملیات پشتیبانی هم‌زمان با عملیات فاو (سپاه)
۸۰۳	منطقه عمومی شلمچه و کوشک - محدوده پیشنهادی ارتش برای عملیات سال ۱۳۶۴

فهرست راهنمای عکس‌ها

رحیم صفوی فرمانده نیروی زمینی سپاه، اجرای عملیات محدود در سال ۱۳۶۴ و آمادگی برای عملیات گسترده در سال ۱۳۶۵ را پیشنهاد می‌کند.	محسن رضایی فرمانده کل سپاه، در نامه‌ای از فرماندهی نیروی زمینی ارتش خواست به دلیل نیاز مبرم سپاه به یگان مستقر در خط احد، این خط را از نیروهای سپاه تحویل بگیرند.
محسن رضایی فرمانده کل سپاه، در جلسه قرارگاه مرکزی سپاه با اشاره به اهمیت اجرای عملیات آنی (فاو)، این جلسه را تلخ‌ترین جلسه در طول دوران فرماندهی‌اش نامید.	مصابحه سید محمود هاشمی شاهرودی رئیس مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق
انفجار بمب در یکی از اماکن پرتردد تهران توسط گروه‌های ضدانقلاب؛ حضور گروه‌های آتش‌نشانی و نیروهای امنیتی در محل حادثه	احمد زکی یمانی وزیر نفت عربستان سعودی - ۱۳۱
رشید: حتی اگر ۱۵۰ گردان هم فراهم شود به کارگیری بیش از ۷۰ گردان آن امکان‌پذیر نیست.	جرج شولتز وزیر امور خارجه آمریکا: تلاش دولت آمریکا برای آزادی گروگان‌های در بند در لبنان را تأیید کرد - ۱۳۳
آیت‌الله موسوی اردبیلی، رئیس دیوان عالی کشور، در خطبه‌های نماز جمعه تهران	عزیز جعفری فرمانده قرارگاه قدس سپاه - ۱۳۶
سید محمد موسوی خوینی‌ها دادستان کل کشور	محسن رضایی فرمانده کل سپاه بر ضرورت اجرای عملیات گسترده در سال ۱۳۶۴ تأکید کرد - ۱۳۷
آقای هاشمی رفسنجانی نایب‌رئیس مجلس خبرگان - ۹۱	حجت‌الاسلام رحمانی مسئول بسیج سپاه پاسداران - ۱۴۶
	حجت‌الاسلام حکیم سخنگوی مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق - ۱۴۸

غلامعلی رشید معاون عملیات قرارگاه خاتم الانبیا	۱۶۱	امام خمینی در نامه‌ای به نمایندگان مجلس شورای اسلامی نسبت دادن مطالب ناروا به دولت را مایوس‌کننده خوانده، تأکید کردند نمایندگان باید معلم اخلاق و آداب اسلامی باشند.	۳۴۸
برای اجرای عملیات در منطقه فاو ۲۰۰ گردان نیرو لازم است.	۱۶۹	آیت‌الله خامنه‌ای در هم‌اندیشی مسئولان عقیدتی - سیاسی ژاندارمری: اگر ما تجربه انقلاب اسلامی را به سلامت تا آخر راه برسانیم، شکلی نیست که تمامی انقلاب‌های دنیا یکی پس از دیگری پیروز می‌شوند.	۳۵۰
حجت‌الاسلام علی‌اکبر محشمی پور وزیر کشور	۱۷۸	صادق خلخالی نماینده مردم قم در مجلس شورای اسلامی	۳۵۲
شیخ محمدحسین فضل‌الله از علمای برجسته لبنان	۱۹۷	امام خمینی در نامه به دادستان کل کشور بر مسئولیت آقای هاشمی به‌عنوان جانشین فرمانده کل قوا تأکید کردند.	۳۶۲
شیخ خلیفه بن حمد آل ثانی امیر قطر	۲۳۵	هاشمی رفسنجانی جانشین فرمانده کل قوا	۳۶۲
آقای هاشمی رفسنجانی فرمانده عالی جنگ، در نماز جمعه تهران	۲۴۷	علی هاشمی فرمانده قرارگاه نصرت سپاه، آمادگی این قرارگاه را برای اجرای عملیات‌های محدود در منطقه عمومی جزیره اعلام کرد.	۳۸۴
محسن رضایی فرمانده سپاه، در دومین کنگره دانشجویان مسلمان "دفتر تحکیم وحدت": سیاست همیشه این بوده که قبل از یک عملیات بزرگ، عملیات‌های محدود انجام می‌دادیم.	۲۸۲	علی‌اکبر ولایتی وزیر خارجه سفر به سوریه، لیبی و الجزایر را تمرینش توصیف کرد.	۳۹۴
راجیو گاندی نخست‌وزیر هند	۲۹۲	محسن رضایی فرمانده کل سپاه	۴۰۸
حسین شاه اردن	۲۹۲	شیخ صباح الاحمد وزیر خارجه کویت	۴۲۲
مسعود رجوی سرکرده سازمان مجاهدین خلق (منافقین)	۲۹۲	غلامرضا آقازاده وزیر نفت جمهوری اسلامی، در مصاحبه‌ای بر حضور فعال ایران در اوپک تأکید کرد.	۴۲۴
تأکید محسن رضایی فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بر ضرورت تغییر راهبرد جنگ به راهبرد جنگ درازمدت	۲۹۸	حسنی مبارک رئیس جمهور مصر	۴۴۲
هاشمی رفسنجانی جانشین فرمانده کل قوا، در مصاحبه با العالم: تا متجاوز را طبق قوانین اسلامی محاکمه نکنیم، از پای نخواهیم نشست.	۳۰۶	آیت‌الله خامنه‌ای در جمع اعضای بسیج سپاه: رژیمی که از ملت خود جداست و حرکتش را با هماهنگی ملت انجام نمی‌دهد، ناچار باید به دیگران تکیه کند	۴۷۲
صدام در مصاحبه با الوطن العربی: ما به دوستی با فرانسه افتخار می‌کنیم؛ تمامی آگاهان در خلیج بی‌برده‌اند که عراق زره صمی آنها در برابر خضر است.	۳۱۲	تورکوت اوزال نخست‌وزیر ترکیه	۴۸۲
احمد عزیزی رئیس کمیسیون خارجی مجلس شورای اسلامی	۳۲۲		
نخست‌وزیر پاکستان فرمانده نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۳۳۲		

مخایل گورباچف رهبر شوروی ۴۸۷

آیت‌الله خامنه‌ای در همایش سراسری فرماندهان پایگاه‌های بسیج: «بسیج عمومی یعنی به حرکت درآمدن این اقیانوس عظیم که نامش ملت است... در بسیج یک موضوع اصلی رهبری و یک موضوع دیگر، ملت و پیوند این دو ایمان است...» ۵۰۲

آیت‌الله عبدالکریم موسوی اردبیلی رئیس دیوان عالی کشور ۵۰۵

رحیم صفوی فرمانده نیروی زمینی سپاه هشدار و بیان ضرورت پیشگیری از حمله احتمالی دشمن به جزیره مخوف، مأموریت مهندسی در عملیات آتی (فار) را مشخص کرد ۵۲۱

محسن رفیق‌دوست وزیر سپاه: «ارزندگان این ملت مصمم هستند جنگ را تا آخرین قطره خود ادامه دهند.» ۵۲۷

سرهنگ علی صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش، با اشاره به عملیات گسترده رزمندگان اسلام گفت: «هدف دشمن از حمله به واحدهای صنعتی ایران قطع کردن رگ حیاتی ما می‌باشد، ولی ما هرچه ضربه بخوریم، منسجم‌تر و قوی‌تر در برابر دشمن ایستادگی می‌کنیم.» ۵۲۸

ضیاءالحق رئیس‌جمهور پاکستان ۵۲۹

علی ششمخانی جانشین فرمانده کل سپاه حکومت بعثی عراق با بیش از ۱۰۰ هزار کشته و ۵۰ هزار اسیر و ۵۰ میلیارد دلار قرض، آینده‌ای جز شکست و سقوط را برای خود رقم نزده است ۵۴۳

آیت‌الله موسوی اردبیلی رئیس دیوان عالی کشور: «همه دست‌های ناپاک درازشده به اموال بیت‌المال را باید قطع کنیم و به دست کسانی بسپاریم که آن را به وجود آورده‌اند.» ۵۵۳

آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور در خطبه‌های نماز جمعه تهران مواضع جدید شورای همکاری خلیج فارس را مطلوب و حملات عراق به خاک را ناکام خواند ۵۶۶

حضور رزمندگان اعزامی به جبهه‌ها در نماز جمعه امروز تهران ۵۶۹

آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور: «متجاوز باید مجازات شود و اگر مجازات نشود، ما تا به خاک افکندن نیروهای متجاوز جنگ را ادامه خواهیم داد.» ۵۸۴

شیخ سعید شعبان رهبر جنبش توحید اسلامی لبنان ۵۸۵

میرحسین موسوی نخست‌وزیر هنگام تقدیم لایحه بودجه به مجلس شورای اسلامی ۶۰۸

مسعود روغنی زنجانی وزیر برنامه و بودجه: «ما معتقدیم که از هزینه‌هایی مثل جنگ نمی‌شود کاست، چون اثرات و لطامات جبران‌ناپذیری خواهد داشت.» ۶۲۵

وزیر دفاع عربستان سلطان عبدالعزیز ۶۳۰

صدام حسین رئیس‌جمهور عراق، به آمادگی کشورش در حمله آتی ایران اشاره کرد و گفت: «تمام هدف‌های داخل ایران را مورد حمله قرار خواهند داد. [...] قبل از اینکه بمیرید شر را بربا نکنید. چون این دفعه غیر از دفعات قبل است به یاری خدا.» ۶۴۶

دیدار عبدالرئوف الکسم نخست‌وزیر سوریه و همتای ایرانی خود میرحسین موسوی ۶۵۰

رحیم صفوی فرمانده نیروی زمینی سپاه ۶۶۴

هاشمی رفسنجانی در خطبه‌های نماز جمعه تهران به تجزیه و تحلیل موضوعات مهم جنگ شامل: عملیات آینده، جنگ شهرها، جنگ اقتصادی، دلایل شروع جنگ و شرایط خاتمه آن اجلاس اویک و ... پرداخت ۷۱۰

علی اکبر ولایتی وزیر خارجه ایران، در سفر به عربستان بر اهمیت خلیج فارس، برقراری امنیت آن و گسترش روابط میان ایران و عربستان تأکید کرد ۷۲۲

- زکی یمنی وزیر نفت عربستان سعودی ۷۲۹
- آقازاده وزیر نفت ایران در ملاقات با وزیران نفت
- کشورهای عضو اوپک در ژنو با تأکید بر روابط
- کشورهای این سازمان مخالفت خود را با کاهش
- قیمت نفت اعلام کرد. ۷۵۰
- ملک فهد پادشاه عربستان سعودی ۷۶۷
- علی اکبر ولایتی وزیر امور خارجه در دیدار با پادشاه
- عربستان: توسعه روابط با کشورهای جهان سوم به ویژه
- مسلمانان در اولویت سیاست خارجی ماست. ۷۶۷
- رابرت موگابه رئیس جمهور زیمبابوه ۷۷۲
- بمب گذاری گروهک های ضدانقلاب (فروشگاه
- ورزشی در زیر ساختمان خبرگزاری جمهوری
- اسلامی) ۷۷۶
- حسین علایی فرمانده قرارگاه نوح ۸۰۰
- علی فدوی مسئول اطلاعات قرارگاه نوح ۸۰۰
- حجت الاسلام اکبر هاشمی رفسنجانی جانشین
- فرمانده کل قوا ۸۰۰
- سلطان قابوس پادشاه عمان ۸۴۷
- ووشو کیان وزیر خارجه چین ۸۷۶
- صدام حسین رئیس جمهور عراق در دیدار با وزیر
- خارجه چین: عراق به خاطر صلح جهانی به دنبال پایان
- صلح آمیز جنگ است. ۸۷۶
- بازدید گروه اعزامی سازمان ملل و خبرنگاران خارجی
- از مناطق مسکونی بمباران شده شهر هویزه ۸۹۷
- هاشمی رفسنجانی جانشین فرمانده کل قوا از نقش
- ایثارگران جهاد سازندگی در جبهه های نبرد تقدیر و
- تشکر کرد. ۹۰۴
- سعید رجایی خراسانی نماینده ایران در سازمان ملل - ۹۰۷
- حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی در خطبه های
- نماز جمعه تهران: «تخریبچی نیستیم، صلح طلب
- واقعی ما هستیم» ۹۱۸
- سعید رجایی خراسانی نماینده دائمی ایران در سازمان
- ملل، قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل را درباره
- وضعیت حقوق بشر در ایران محکوم کرد. ۹۳۱
- حجت الاسلام محمد محمدی ری شهری وزیر
- اطلاعات ۹۳۴
- خاویر پرز دکونیا دبیرکل سازمان ملل متحد ۹۴۶

پیشگفتار

پس از چند سال تلاش، مراحل مختلف طراحی، تحقیق، تدوین، ارزیابی، ویرایش، آماده‌سازی و تهیه عکس‌ها و نقشه‌های جلد اول کتاب سی و نهم از مجموعه بزرگ روزشمار جنگ ایران و عراق به پایان رسید و با عنوان نخستین گام به سوی فتح فاو؛ غلبه بر تردیدها و کاهش نگرانی‌های عملیات در منطقه فاو؛ انعطاف در مواضع شورای همکاری خلیج فارس آماده انتشار شد.

کتاب حاضر ۳۷ روز از دوران جنگ ایران و عراق را در بر می‌گیرد و در مجموع شامل ۹۲۸ گزارش درباره جنگ و موضوعات مربوط به آن در دوره زمانی ۱۳۶۴/۸/۱۶ تا ۱۳۶۴/۹/۲۳ است.

برای بهره‌گیری شایسته از کتاب توجه به چند نکته ضروری است:

۱. مقدمه کتاب شامل جمع‌بندی مهم‌ترین موضوعاتی است که در گزارش‌های مختلف در سراسر کتاب بدان‌ها پرداخته شده است.
۲. هر روز از روزشمار به منزله یک فصل و شامل چندین گزارش و تفسیر و تحلیل وقایع همان روز است که در پایان آن، فهرست منابع و مآخذ مطالب همان روز درج شده است. همچنین برخی از توضیحات ضروری درباره بعضی گزارش‌ها که در قالب متن روزشمار نمی‌گنجید، در پاورقی یا در ضمیمه پایان همان روزشمار آمده است.
۳. پس از متن اصلی کتاب، چکیده‌ای از مطالب کتاب با عنوان "گزارش روزشمار" درج شده است که شماره‌هایی نظیر شماره گزارش‌های متن کتاب دارد و دستیابی به مطالب

موردنظر را آسان می‌کند. در پایان کتاب نیز فهرست راهنمای موضوعی (اعلام) آمده است. همچنین عکس‌هایی از صحنه‌های وقایع و اشخاص ذکرشده در گزارش‌ها، در کتاب چاپ شده است.

۴. برای آگاهی بیشتر از سیر و شیوه تحقیق و تدوین مجموعه روزشمار، مطالعه مقدمه کتاب اول (پیدایش نظام جدید) و ضمیمه کتاب دهم (هجوم سراسری) ضروری است.

در تهیه کتاب حاضر از نتایج ارزشمند تحقیقات میدانی و گزارش‌های تدوین‌شده محققان و راویان قرارگاه مرکزی سپاه پاسداران (قرارگاه خاتم الانبیای سپاه) در سال ۱۳۶۴، آقایان محمد درودیان، محسن رشید، جواد زمان‌زاده و داوود رنجبر بهره‌برداری شده است.

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس ضمن درخواست علو درجات برای راویان شهید از خداوند متعال، از راویان مذکور تشکر و قدردانی می‌کند. این مرکز همچنین از همه کسانی که در مراحل مختلف تحقیق و تدوین و آماده‌سازی کتاب با نویسنده و مرکز همکاری کرده‌اند، از جمله نعیمه محمدی فخر (حروف چینی)، هانیه مرشدی (تنظیم منابع)، زهرا گل محمدی (بازخوانی متن)، زهرا سادات صبح‌گل، زینب سادات موسوی، سیده زهره بطحایی و طیبه نکوفرد (بانک اطلاعات و عکس) و حسن باقی‌پور (تهیه نقشه‌های منطقه عملیات) سپاس‌گزاری می‌کند.

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

۱۳۹۳

مقدمه

نخستین گام به سسوی فتح فاو؛ غلبه بر تردیدها و کاهش نگرانی‌های عملیات در منطقه فاو؛ انعطاف در مواضع شورای همکاری خلیج فارس عنوان جلد اول سی‌ونهمین کتاب از مجموعه بزرگ روزشمار جنگ ایران و عراق است که یک دوره ۳۸ روزه از دوران جنگ، یعنی ۱۶ آبان تا ۲۳ آذر ۱۳۶۴ را در بر می‌گیرد.*

این کتاب پیوند نزدیکی با کتاب‌های سی‌وهفتم و سی‌وهشتم این مجموعه، به‌ویژه در مورد طراحی و آماده‌سازی عملیات‌های نظامی و نیز پرداختن به تحلیل‌های نخبگان، تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران کشور در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دارد.

مهم‌ترین موضوع مطرح‌شده در این کتاب تصمیم‌گیری برای اجرای عملیات در منطقه فاو است که بسیار بحث‌برانگیز شد؛ درحالی‌که فرمانده عالی جنگ و فرمانده کل سپاه بر اجرای عملیات در منطقه فاو تأکید داشتند، فرماندهان رده اول عملیاتی، اجرای عملیات موفقیت‌آمیز در این منطقه را در وضعیت موجود ناممکن می‌دانستند و دراین‌مورد دلایل منطقی ارائه می‌کردند.

حملات هوایی عراق به مناطق مسکونی و غیرنظامی، مراکز صنعتی و تأسیسات مهم اقتصادی کشور به‌ویژه حملات روزانه به پایانه نفتی خارک، دیگر موضوع مهم این کتاب است. این حملات با هدف تشدید فشارهای اجتماعی، اقتصادی و کاهش درآمدهای نفتی ایران و افزایش فشارهای سیاسی و درنهایت، وادارکردن ایران به نشستن سر میز مذاکره انجام می‌شد. در این دوره همچنین اقدامات قدرت‌های بزرگ در تجهیز نظامی عراق به‌ویژه تقویت توان هوایی این کشور ادامه یافت. دراین‌میان، فرانسه با فروش جنگنده‌ها و موشک‌های پیشرفته و شوروی با ادامه کمک‌های گسترده نظامی، نقش مهمی داشتند.

تلاش‌های دیپلماتیک منطقه‌ای و بین‌المللی برای تحمیل آتش‌بس به ایران نیز در این دوره در

* کتاب سی‌ونهم در طرح کلی مجموعه روزشمار شامل ۷۵ روز (۱۶ آبان تا ۲۰ دی ۱۳۶۴) است که به‌دلیل گستردگی وقایع این دوره و حجم بسیار اخبار و اطلاعات آن، در دو جلد منتشر می‌شود.

دستور کار کشورهای تأثیرگذار در عرصه بین‌المللی قرار داشت که به شکل‌های گوناگون از جمله فشارهای سیاسی، اقتصادی، نظامی و... بروز کرد. تحرک جدید شورای همکاری خلیج فارس با رویکردی جدید و ابراز ملایمت درمورد ایران، نمونه‌ای از این تلاش‌ها بود. در این مقطع، کشورهای عضو شورای همکاری چنین وانمود می‌کردند که از حمایت‌های همه‌جانبه گذشته خود از عراق چشم‌پوشی کرده، خواهان روابط جدیدی با جمهوری اسلامی ایران هستند.

از سوی دیگر، فعالیت کمیته آشتی اعراب در این دوره برای ایجاد شکاف میان ایران و سوریه و نزدیک کردن لیبی و سوریه با عراق ادامه یافت تا حمایت ضعیف این دو کشور را از ایران قطع کنند. اما جمهوری اسلامی نیز در صحنه‌های دیپلماتیک ضمن مقابله با سیاست‌های کلان عراق و حامیانش برای منزوی کردن ایران از ابراز نرمش کشورهای منطقه و اعضای شورای همکاری استقبال کرد و کوشید بفهماند که ایران دشمن اصلی آنها نیست و همکاری با ایران موجب امنیت و آرامش منطقه خواهد شد.

سفرهای منطقه‌ای و بین‌المللی مسئولان و هیئت‌های ایرانی به کشورهای بلغارستان، مجارستان، عربستان، یمن، دموکراتیک، پاکستان و تعدادی از کشورهای آفریقایی و تلاش برای کاهش فشارهای بین‌المللی و ایجاد رابطه با کشورها و مجامع بین‌المللی نیز از جمله فعلیات‌های دیپلماتیک است که در این دوره انجام می‌شود.

در سطح ملی، مهم‌ترین حوادث این دوره اقدام مجلس خبرگان به انتخاب آیت‌الله منتظری برای جانشینی امام خمینی؛ اعزام کاروان‌های کربلا به جبهه‌های نبرد؛ سفرهای رئیس‌جمهور به برخی از شهرهای کشورمان؛ ادامه تحرکات، اقدامات، انفجارها و ترورهای گروه‌های ضدانقلاب و... است. موضوع دیگر مطرح در این دوره مسائل لبنان و تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی آن و ارتباط بخشی از آنها با ایران است. تلاش‌های سه‌جانبه گروه‌های لبنانی و تعامل سوریه با آنان؛ جنگ پرچم و گروگان‌های امریکایی، فرانسوی، روسی و... از جمله مسائل این کشور است که موجب شده به گونه‌ای پای ایران و سوریه نیز در آن به میان کشیده شود.

تلاش برای غلبه بر تودیدها، آماده‌سازی مقدمات اجرای عملیات بزرگ

تلاش برای انتخاب منطقه عملیات بزرگ سال ۱۳۶۴ و طرح‌ریزی و آماده‌سازی زمینه اجرای آن در موقعیتی بسیار دشوار آغاز شد. درحالی‌که فشارهای نظامی، اقتصادی و سیاسی از خارج و نیز در داخل تشدید شده بود و احتمال احساس ناتوانی در ادامه جنگ، خطر بروز تردید و یأس را در پیش داشت - که تهدیدی جدی بود - برای عبور از این موقعیت سخت باید تصمیمی قاطع اتخاذ می‌شد. تنها امید و گره‌گشای این وضعیت بحرانی، امام خمینی بود.

در ملاقاتی با امام خمینی که آیت‌الله خامنه‌ای و آقای هاشمی حضور داشتند، امام فرمودند:

«باید جنگ را تا سقوط صدام ادامه دهیم و به صورت قاطع نیز باید ادامه یابد.»

با اعلام این راهبرد، فرماندهان ارتش و سپاه فراخوانده شدند و مقرر گردید هریک از این دو سازمان نظامی طرح‌های عملیاتی خود را تهیه و پیشنهاد کنند. سپاه پاسداران با استقبال از این موضوع با تشکیل جلسه‌های پی‌درپی در سطح فرماندهان رده اول سپاه و بحث و بررسی درباره مسائل جنگ بر "لزوم تغییر راهبرد جنگ" یعنی نفی "راهبرد اقدامات محدود و شتاب‌زده" و "افزایش توان و گسترش سازمان رزم" تأکید کردند؛ اما در مورد انتخاب منطقه‌ای برای اجرای عملیات بزرگ دیدگاه‌ها متفاوت بود و اکثر فرماندهان سپاه به دلیل کافی نداشتن توان و سازمان رزم سپاه در این مقطع زمانی، مخالف عملیات بزرگ بودند. با وجود این، فرمانده کل سپاه بر اجرای عملیات بزرگ در منطقه فاو تأکید داشت و در آن موقعیت، فاو را تنها منطقه مناسب برای عملیات بزرگ می‌دانست و در پی تأیید فرمانده عالی جنگ، دستور آماده‌سازی منطقه شرق اروندرود و اقدامات شناسایی صادر شد.

در حالی که اقدامات آماده‌سازی زمینه اجرای عملیات بزرگ در فاو ادامه داشت، تردید بسیاری از فرماندهان رده اول عملیاتی سپاه پاسداران در مورد فراهم‌شدن نیروی انسانی و تجهیزات ضروری برای این عملیات، مانع توافق و اجماع نظر آنان درباره عملیات در این منطقه بود. طی دو هفته اول دوره زمانی این کتاب (۱۶ آبان تا ۲۳ آذر ۱۳۶۴)، بحث‌های طولانی، دشوار و گاهی تلخ میان فرماندهان رده اول عملیاتی سپاه پاسداران صورت گرفت و سرانجام پذیرفته شد که کار آماده‌سازی مقدمات اجرای عملیات در منطقه فاو با همه توان ادامه یابد.

در جلسه فرماندهان عملیاتی سپاه پاسداران در پیش‌ازظهر ۱۶ آبان ۱۳۶۴ — که فرمانده کل سپاه در آن حضور نداشت — پس از بحثی طولانی، غلام‌ملی رشید پیشنهاد کرد: «امسال در جنوب عملیات وسیع انجام ندهیم؛ تا عید عملیات‌های محدود انجام دهیم و در این فاصله دو سه منطقه را آماده کنیم و در سال آینده عملیات بزرگ انجام دهیم.» وی با تأکید بر اینکه امر غافلگیری برای ما مهم است، افزود: «با نیرویی که حداکثر تا ۷۰ گردان می‌رسد، می‌توانیم در شمال غرب عملیاتی نسبتاً خوب انجام دهیم.» این پیشنهاد مورد موافقت سایر فرماندهان قرار گرفت. آنان در نهایت نتیجه‌گیری کردند که در وضعیت کنونی اجرای عملیات گسترده موفقیت‌آمیز در منطقه فاو امکان‌پذیر نیست و قرار شد در جلسه با فرمانده کل سپاه این موضوع را مطرح کنند.

در جلسه بعدی فرماندهان سپاه با حضور فرمانده کل سپاه، رحیم صفوی به نمایندگی از فرماندهان، ضمن تأکید بر اعتقاد آنان به مقام ولایت و اینکه این جنگ، جنگ میان حق و باطل است و هر زمان امام تکلیف کند آماده ریختن خون خود هستند، گفت: «برادران با یک دید واقع‌بینانه می‌خواهند روی مسئله جنگ فکر و کار کنند. ما دید واقع‌بینانه را از این نظر می‌گوییم که اگر به یک چیزهایی که می‌دانیم آماده نمی‌شود و در زمان لازم امکان فراهم‌شدن آن نیست توجه نکنیم؛ این یک دید غیرواقع‌بینانه است. من اساس تردید را عدم واقع‌بینی